

MIKSI HAMPAIDENHOITO KANNATTAA?

Koirien ja kissojen hampaiden terveyteen ja hammassairauksien hoitoon kiinnitetään huomiota entistä enemmän. Tietoisuus hampaiden ja suun terveyden merkityksestä lemmikkieläinten hyvinvointiin ja yleiseen terveyteen on viime vuosina lisääntynyt huomasti, sekä eläinlääkäreiden että koiranomistajien keskuudessa.

Huonokuntoiset hampaat ja infektiot suun alueella aiheuttavat koiralle jatkuvaa epämukavuutta, kroonista särkyä ja kipua. Tämän lisäksi suun alueella hammasjuurien ympärillä ja ientaskuissa muhivat akuutit tai krooniset tulehdukset aiheuttavat bakteeripäästöjä verenkiertoon. Jos verenkiertoon vapautuviin bakteereiden määrä ylittää koiran puolustusjärjestelmän kyvyn puhdistaa nämä viholliset verenkierrosta, seurauksena saattaa olla muualle elimistöön levinnyt infektio, esimerkiksi munuais-, maksa- tai sydänlappätulehdus.

Vaikka koira syö eikä se ääneen valita, on silti täysin mahdollista että suussa ja hampaissa on vakavia ja jatkuvaa kipua aiheuttavia ongelmia. Koirat sopeutuvat valitettavan hyvin erityisesti krooniseen särkyyn. Syöminen on yksi elämän tärkeimmistä perusasioista. Jos suu on niin kipeä, että eläin sen takia lopettaa syömisen, on kipu todennäköisesti jo melko sietämätön. Tavallisemmin oireena on vähentynyt aktiivisuus, syrjäin vetäytyminen, joskus myös lisääntynyt ärtyisyys. Varsinkin vanhemmalla koiralla vähitellen kehittyviä muutoksia pidetään ikääntymiseen liittyvinä. Hyvin usein vaivan olemassaolo tajuutaankin vasta sitten kun se on hoidettu; koira nuortuikin yllättäen monta vuotta ja elämäniloa löytyi vielä entiseen malliin!

Hampaiden puhkeaminen ja purennan kehittyminen

Maitohampaat kehittyvät jo sikiökaudella ja ne puhkeavat esiin n. 3-12 viikon iässä. Pysyvät hampaat alkavat kehittyä leukaluussa alveolaarikuopissa heti syntymän jälkeen. Maitohampaiden juurien hajoaminen ja pysyvien hampaiden puhkeaminen tapahtuu n. 3-7 kk:n iässä.

Koiran normaalipurenta on nimeltään saksipurenta. Oikeanlaisen purennan muodostumiseen vaikuttavat kasvuvaiheessa itsenäisesti kehittyvien ylä- ja alaleuan pituus ja leveys sekä puhkeavien hampaiden sijainti ja asento. Purentavirheet voivat olla perinnöllisiä tai ympäristötekijöiden aiheuttamia. Rajaa näiden välille on vaikea vetää, mutta luustolliset, symmetriset virheet ovat yleensä perinnöllisiä, ellei jotakin ympäristötekijää voida osoittaa syyksi. Ympäristötekijöitä voivat olla kasvun aikana tapahtunut trauma, infektio tai hormonaalinen sairaus.

Purentavirheistä vain ja ainoastaan terveydellistä haittaa aiheuttavia virheitä korjataan. Harmittomiltakin tuntuvat purentavirheet saattavat aiheuttaa ikäviä ongelmia kun ylä- ja alaleuan hampaistot eivät keskenään sovi yhteen. Tällaisia ovat esimerkiksi hampaiden kärkien aiheuttamat painaumat ja haavaumat suun limakalvoille ja kitalakeen tai hampaiden ahtaautuminen ja sen seurauksena plakin kertyminen, josta taas seurauksena kiinnityskudostulehdukset. Purentavirheet olisi tärkeää tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, koska osaa ongelmista voidaan hoitaa ennaltaehkäisevästi.

Alakulmahampaiden virheasento ja irtoamatta jääneet maitokulmahampaat

Liian lyhyt ja/tai kapea alaleuka ja voi aiheuttaa alakulmahampaiden kärkien porautumisen kitalakeen. Alakulmahampaan virheellisen, liian pystysuoran kasvusuunnan syynä voi myös olla irtoamatta jäänyt maitokulmahammas.

Jos jo maitokulmahampaat ovat virheasennossa, suositellaan niiden poistoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Pehmytkudoksiin pureutuvat hampaat aiheuttavat koiralle jatkuvaa kipua ja epänormaalia jarrutusta leukaluiden tasaiselle kasvu- le. Maitokulmahampaiden jääminen paikoilleen on varsinkin pienillä koirilla tavallinen ongelma. Alakulmahampaiden ollessa kyseessä, pysyvä kulmahammas puhkeaa maitohampaan sisäpuolelle, joten irtoamaton maitokulmahammas lisää riskiä pysyvän hampaan virheasennolle (liian pysty asento), kun tilaa kasvun suuntautumiselle ulospäin ei ole. Maitohampaiden poistaminen pysyvän hampaan tieltä antaa pysyväälle hampaalle tilaa ja mahdollisuuden kasvaa oikeaan suuntaan.

Ientulehdus ja parodontiitti

Ientulehdusta esiintyy käytännöllisesti katsoen kaikilla kissoilla ja koirilla, ellei plakkaa poisteta harjaamalla päivittäin. Tulehduksen vakavuusaste ja etenemisnopeus on hyvin yksilöllistä. Siihen vaikuttaa tasapainoilu tulehdusta aiheuttavien bakteereiden sekä suun ja ientaskujen alueen puolustusjärjestelmän välillä. Jos tasapaino järkkyy, eikä bakteereita ja tulehdusta pystytä rajaamaan vain ikeneen ja ientaskuun, ientulehdus etenee kiinnityskudostulehdukseksi eli parodontiitiksi. Näiden tulehdusreaktioiden voimakkuus vaihtelee. Samalla hoidolla – tai hoitamattomuudella – saattaa joillakin koirilla olla jo nuorena hyvin vakavia ja pitkälle edenneitä kiinnityskudosaivourioita, kun taas toisilla ainoa ongelma on lievät ientulehduksen oireet, ilman että muutokset etenevät parodontiittistalle.

Kun ientulehdus alkaa syventämään ientaskua ja siirtämään ikeneen kiinnitysmiskohtaa hampaan juurta kohti sekä, siirrytään ientulehduksesta vakavampaan parodontiittiin. Hammas alkaa heilumaan, bakteerimäärä juurien ympärille muodostuneissa taskuissa kasvaa räjähdysmäisesti ja seurauksena voi olla hampaan sivuun tai juuren ympärille muodostuva paise, sekä jatkuvasti etenevä kiinnityskudosten hajoaminen. Tulehdus voi myös alkaa leviämään leukaluussa aiheuttaen osteomyeliitin eli luutulehduksen.

MIKSI HAMPAIDENHOITO KANNATTAÄ?

Parodontiitin hoito

Parodontiittimuutokset ovat pääsääntöisesti palautumattomia. Hoito perustuu tulehduksen pysäyttämiseen sekä uusien tulehdusmuutosten ennaltaehkäisyyn. Tämä tarkoittaa plakin määrän pitämistä mahdollisimman alhaisena kotihoidolla ja eläinlääkärissä suoritetuilla hammaskiven- ja plakinpoistoilla. Lisäksi hoitona on ns. toivottomien hampaiden poistaminen, sekä sellaisten hampaiden poistaminen, joiden ympärillä parodontiittia ei saada pysähtymään. Parodontiitin etenemisnopeutta on mahdotonta ennustaa. Kotihoidon tehokkuudella on iso vaikutus, mutta kaikkia muutoksia (juuren sivuun muodostuneet syvät taskut) ei pystytä huolellisellakaan harjaamisella pitämään puhtaina plakista.

Antibiootit eivät estä parodontiittia eikä lääkitystä tulisi koskaan käyttää parodontiitin ainoana hoitomuotona. Bakteerit ovat hyvin suojassa antibiooteilta plakin sisällä. Kaiken a ja o on siis plakkikerroksen mekaaninen poisto sekä huonokuntoisten hampaiden poistaminen.

Hammasvauriot

Lohkeamat ja katkenneet hampaat ovat hyvin tavallinen löydös hammastarkastusten yhteydessä. Usein tällaiset vauriot hampaissa ovat nähtävissä myös ilman koiran rauhoittamista. Esimerkiksi kivien kantaminen ja kovien lujen ja luiden puraskelu ovat usein hammasmurtumien taustalla.

Lohjennutta tai katkennutta hammasta arvioitaessa on tärkeää erottaa onko hampaan ydin paljastunut. Mikäli näin on, pitää hammas ehdottomasti hoitaa, riippumatta siitä minkä kokoisesta hampaasta on kyse. Paljastunut ydin tulehtuu ja menee kuolioon. Tästä on seurauksena hammassärky sekä ennemmin tai myöhemmin juuren ympärille kehittyy tulehdusreaktio (hammasjuuripaise). Hoitona on yleensä joko hampaan poistaminen tai juurihoito. Varsinkin kulmahampaiden ollessa kyseessä, kannattaa vakavasti harkita myös juurihoitoa poiston sijaan. Tavallisimmin juurihoidettavia hampaita ovat ytimeen saakka katkenneet alakulmahampaat. Kulmahampaat muodostavat oleellisen osan leukaluun rakenteesta, joten niiden kirurginen poistaminen on kuitenkin melko iso toimenpide.

Eläinlääkärikäynnillä tehtävä hammaskiven- ja plakinpoisto ja hammastarkastus

Kunnollinen hammaskivenpoisto ja hammastarkastus tehdään aina anestesiassa. Puhdistukseen käytetään ultraäänilaitetta ja hampaiden pintojen puhdistuksen lisäksi käydään läpi myös ientaskut. Ultraäänipuhdistuksen jälkeen hampaiden pinnat pitäisi aina myös käsitellä kyllöspastalla, jotta pinta saadaan mahdollisimman tasaiseksi ja uuden plakin kiinnittyminen hidastuu.

Jotta suun ja hampaiden terveydestä saadaan hyvä kokonaiskuva, ja mahdolliset ongelmat havaitaan, mielellään jo varhaisessa vaiheessa, on puhdistuksen lisäksi syytä tehdä myös hammastarkastus. Jokainen hammas käydään läpi huomioiden ientulehdus, liikkuvuus, ientaskujen syvyys, mahdollinen ikenien vetäytyminen tai liikakasvu, hampaan murtumat, kariesmuutokset, syöpymät ym. löydökset. Tarkastuksen löydösten perusteella kirjataan ylös havaitut ongelmat ja laaditaan hoi-

tosuunnitelma. Tarkastuksen löydösten mukaan harkitaan röntgenkuvauksen tarve. Ilman hammasröntgenlaitteistoa hammassairauksien diagnosointi ja hoitaminen on hyvin pinnallista; paljon muutoksia jää löytymättä ja suoranaisten hoitovirheiden mahdollisuus kasvaa. Lisäksi mm. asiallisten juurihoitojen tekeminen ilman röntgenkuvauksia ei ole mahdollista. Hampaiden kuvaamista varten on olemassa omat röntgenlaitteet. Digitaaliröntgen on tuonut hampaiden kuvantamiseen lisää nopeutta, laatua ja helpotusta kuvien tulkintaan.

Ennaltaehkäisevä hoitaminen

Hampaiden, kuten muunkin terveyden hoidossa, ennaltaehkäisevä ja terveyttä ylläpitävä hoito tulisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jos tulehdusmuutoksia on kuitenkin päässyt jo syntymään, korostuu hoidon merkitys entisestään. Hoito perustuu kotihoitoon sekä säännöllisesti eläinlääkärikäynneillä tehtäviin puhdistuksiin, tarkastuksiin ja mahdollisiin muihin hoitotoimenpiteisiin.

Tärkein kotihoito on hampaiden mekaaninen puhdistus, eli hampaiden harjaaminen. Koira kannattaa opettaa ja totuttaa hampaiden harjaamiseen heti pentuiässä – tosin tämän tempun vanha koirakin oppii yllättävän hyvin kärsivällisellä, vähittäin tapahtuvalla totuttamisella! Harjana käytetään pienikokoista, pehmeäharjaksista harjaa, sekä koiralle ja kissalle tarkoitettua hammastahnaa. Lisäapuna voidaan käyttää myös hampaiden ja suun alueen kemiallista puhdistusta. Klorheksidiiniä sisältävien tuotteiden on todettu tehokkaimmin estävän plakin muodostusta sekä vähentämään suun kokonaisbakterimäärää. Klorheksidiini sitoutuu hampaiden ja limakalvojen pinnalle, ja sen vaikutus kestää 6-8 h. Pienelle koiralle ruis- kutetaan huuhtetta n. 5 ml /suupieli, posken sivusta suuhun, isommille koirille n. 10 ml/ puoli. Klorhexidiinista on saatavilla myös hampaiden ja ikenien pinnalle levitettävä geelimäinen valmiste.

Hammaskivenmuodostusta vähentävät erikoisruuat ja puruluut voivat tuoda jonkin verran lisäapua hammaskiven torjunnassa, mutta ne eivät missään nimessä pysty korvaamaan harjaamisen ja em. huuhtelun tehoa. Ientulehduksen hoitoon niistä ei ole apua.

Kotihoidon merkitystä ei voi siis liikaa korostaa. Parhaimmillaan kotihoito on ennaltaehkäisevää hoitoa, mutta usein se on myös oleellinen ja korvaamaton osa parodontiitin hoitoa. Parodontiitti on siis SAIRAUS, joka vaatii hoitamista kuten mikä tahansa muukin sairaus!

